

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף נג

בעא מיניה רב כהנא מרב - יש דרוסה לחתול: רב כהנא שאל - יש 'דרוסה' לחתול, כלומר האם חתול עושה דריסה ומטריף בעלי חיים או לא? א"ל רב - אף לחולדה יש דרוסה. שאל רב כהנא - יש דרוסה לחולדה? א"ל רב - אף לחתול אין דרוסה. שאל רב כהנא - לחתול ולחולדה יש להן דרוסה או לא? א"ל רב - לחתול יש דרוסה, לחולדה אין דרוסה.

ולא קשיא: הגמרא מבארת. מה שאמר רב 'אף לחולדה יש דרוסה' זה לגבי עופות. מה שאמר רב 'אף לחתול אין דרוסה' זה בכבשים גדולים. מה שאמר רב 'לחתול יש דרוסה לחולדה אין דרוסה' זה בגדיים וטלאים.

*

בעי רב אשי - שאר עופות טמאין יש להן דרוסה או אין להן דרוסה? כי המשנה דברה רק על הנץ והגס. א"ל רב הלל לרב אשי - כי הוינן בי רב כהנא אמר שאר עופות טמאין יש להן דרוסה.

קושיא: והאנן תנן 'זדרוסת הנץ בעוף הדק': משמע ששאר עופות אין להם דריסה אפילו בעוף דק! תירוץ: דרוסת הנץ בדכוותיה ואינך בדזוטרא מינייהו: כוונת המשנה שרק נץ דורס עופות גדולים כמותו (וזה בעוף הדק. וכן 'גס' דורס עופות גדולים כמותו בעוף הגס), אבל שאר העופות הטמאים דורסים רק עופות קטנים מהם. **ואיכא דאמרי:** כוונת המשנה שרק נץ דורס עופות גדולים ממנו (וכן גס), אבל שאר העופות דורסים רק עופות כמותם.

*

אמר רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי - אין דרוסה לשועל: שועל אינו דורס. **קושיא:** איני, והא כי אתא רב דימי אמר - מעשה ודרס שועל רחל במרחץ של

'בית היני', ובא מעשה לפני חכמים ואמרו יש דרוסה! תירוצ: אמר רב ספרא - ההיא חתול הוה: המעשה שם היה בחתול ולא בשועל.

איכא דאמרי. אמר רב כהנא משמיה דרב שימי בר אשי - יש דרוסה לשועל. קושיא: איני, והא כי אתא רב דימי אמר מעשה ודרס שועל רחל במרחץ של 'בית היני', ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין דרוסה! תירוצ: אמר רב ספרא - ההוא כלב הוה.

אמר רב יוסף - נקטינן אין דרוסה לכלב.

*

אמר אבוי - נקטינן אין דרוסה אלא ביד: אין דריסה אלא כאשר החיה הדורסת מכה את הבהמה ביד שלה, אבל לא ברגל (האחורית), כי אין לה ברגל ארס. ואין דרוסה אלא כשהחיה נועצת את הצפורן שלה ומטילה ארס, אבל לא כשהיא נושכת בשיניים כי אין לה שם ארס. וכן אין דריסה אלא כשהחיה דורסת 'מדעת' בכוונה, אבל לא כשעושה זאת שלא בכוונה, כגון שהחיה נפלה מהגג על בהמה ונתקעה הציפורן שלה בגב הבהמה. כי אז היא לא מטילה ארס. וכן אין דריסה אלא כשהחיה עושה זאת בחיים, ולא כשהיא מתה ואחר כך נפלה על בהמה.

קושיא: אמרי השתא שלא מדעת אמרת לא, לאחר מיתה מיבעיא? אם כבר אמרת שאין דריסה שלא מדעת אפילו כשהחיה בחיים, וכי צריך לומר שאין דריסה לאחר מיתה? תירוצ: לא צריכא: לא מדובר לאחר המוות, אלא לאחר ש'מת' האבר שבו היא דורסת. דהיינו החיה דרסה ונעצה את ציפורניה, ולפני שהספיקה להוציא את היד בחזרה, חתכו לה את היד, אין כאן דריסה.

מהו דתימא: כי היה מקום לומר שכאשר החיה נועצת את הציפורניים היא מטילה את הארס, ואז כבר לא יועיל לחתוך לה את היד. קמ"ל שכאשר היא שולפת את הציפורניים בחזרה מהבהמה, היא מטילה את הארס. ומכיון שחתכו לה את היד קודם לכן, היא כבר לא יכולה להטיל ארס ואין כאן דריסה.

*

אמר רבה בר רב הונא אמר רב - ארי שנכנס לבין השוורים, ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן, אין חוששין שמא ארי דרסו. מאי טעמא? רוב אריות דורסין וכו':

כלומר אמנם רוב האריות דורסים, ואם כן היה לנו ללכת אחר הרוב ולהטריף את השור. אבל מכיון שכל הדורס אין צפורנו נשמטת, וכאן הואיל והצפורן יושבת בגבו של השור, מוכח שהיא נשמטה, ואם כן יש לומר שהשור התחכך בכותל והציפורן שהיתה בכותל נכנסה בגבו. קושיא: אדרבה, רוב שוורים מתחככין ומיעוטן אין מתחככין, וכל המתחכך אין צפורן יושבת לו בגבו, וזה הואיל וצפורן יושבת לו בגבו אימר ארי דרסו! תירוץ: איכא למימר הכי ואיכא למימר: מכיון שאפשר לומר כך ואפשר לומר כך, עלינו להעמיד את הדבר על 'חזקתו', כלומר שהשור לא היה דורס קודם לכן והוא נשאר על 'החזקה' הזו. ויש כאן רק ספק דרוסה, ורוב הולך לשיטתו שאין חוששין לספק דרוסה.

אמר אביי לא אמרן: כל מה שאמרנו שאין חוששים כשנמצאה ציפורן בגבו של השור, דוקא כשנמצאה צפורן בעצמה (כי אין זה מצוי, ומסתבר שזה קרה מהחיכוך בכותל), אבל אם רואים רק את המקום של המכה של הצפורן בשור, חוששין לדריסה.

ומה שאמרנו שבצפורן לא חוששים, כל זה דוקא בציפורן 'לחה' שיש בה דם (כי אין זה מצוי שהיא תיפול), אבל ציפורן יבשה עשויה ליפול ויש לחשוש לדריסה. וגם בציפורן לחה שאין חוששין לדריסה, כל זה דוקא בציפורן אחת, אבל אם נמצאו שתיים או שלוש ציפורניים חוששים, ובתנאי שהם מסודרות כמו בצורה של יד של חיה דורסת.

*

איתמר רב אמר אין חוששין לספק דרוסה, ושמואל אמר חוששין לספק דרוסה: והגמרא מבארת את המחלוקת.

דכולי עלמא: לכו"ע במקרים הבאים אין חוששין לדריסה.

< 'ספק על ספק לא על' - ספק נכנס אריה לתוך עדר בהמות ספק לא נכנס, אנו אומרים שהוא לא נכנס. < 'ספק כלבא ספק שונרא' - ספק אם החיה שנכנסה היתה כלב (שאינו דורס) או חתול (שהוא דורס), אנו אומרים שהיה זה כלב. < 'על שתיק ואיתוב ביניהו' - אם אנחנו מוצאים אריה בתוך העדר שותק ויושב בין הבהמות, אנו אומרים שהוא אריה מתורבת שחי בשלום עם בעלי חיים אחרים. <

'קטע רישיה דחד מינייהו' - אם אנו מוצאים שהאריה נכנס וחתך ראש של בהמה אחת, אנו אומרים שבזה הוא נח מכעסו, ולא חוששים שהוא דרס בהמות נוספות בתוך העדר. < 'איהו קא מעואי ואינהו קמקרקרן' - אם האריה נוהם והבהמות גועות, אנו אומרים שהם מפחדים מהאריה והוא מפחד מהקבוצה, ואין חוששים לדריסה.

כי פליגי: והמחלוקת של רב ושמואל היא כשהאריה שותק והבהמות גועות. האם הבהמות גועות בגלל שהוא עשה בהם מעשה של דריסה, או שהם גועות בגלל שהם מפחדות ממנו ואין חשש לדריסה.

*

אמר אמומר, הלכתא חוששין לספק דרוסה: כשיטת שמואל. **א"ל רב אשי לאמימר האי דרב מאי? מה עם שיטת רב? א"ל לא שמיע לי, כלומר לא סבירא לי:** אני לא סובר כמותו.

ואי בעית אימא הדר ביה רב לגבי דשמואל: אפשרות נוספת מדוע אמומר פסק כשמואל ולא כרב -

דהוא שרקפא: מעשה בסל מלא עופות שנכנס נץ ביניהם (וכעת כולם ספק דרוסות) שבא לפני רב, שלח אותם רב לפני שמואל שיפסוק מה דינם, חנק אותם שמואל וזרק אותם לנהר.

ואי ס"ד לא הדר ביה, לישרינהו: ואם רב לא חזר בו מדוע הוא לא התיר אותם?! אלא מוכח שרב חזר בו והודה לשמואל שחוששים לספק דרוסה.

דחיייה: אלא מאי הדר ביה? ליסרינהו! אם הוא חזר בו שיאסור אותם בעצמו, מדוע הוא שלח אותם לפני שמואל?

אלא אתריה דשמואל הוה: אלא באמת רב לא חזר בו, והטעם שהוא שלח לשמואל לפי שהמעשה היה במקומו של שמואל, ואין זה דרך ארץ להתיר במקומו של שמואל שאסור.

קעת הגמ' מבררת את המעשה הנ"ל:

שאלה: למה לי למיחנקינהו, לישידינהו הכי בנהרא: מדוע שמואל חנק אותם, שישליך אותם לנהר כמות שהם!?

תשובה: מפרחן וסלקן: אם הוא לא היה חונק אותם, הם היו פורחים ועולים מן הנהר, ויש לחשוש שמא יצודו אותם ציידים וימכרו אותם לישראל.

שאלה: ולשהינהו שנים עשר חודש: שישהה אותם 12 חדשים כדין ספק טריפה, ואם הם ימשיכו לחיות סימן שהם כשרים.

תשובה: אתי בהו לידי תקלה: כיון שהיו שם הרבה עופות, אי אפשר להיזהר בהם שלא יבואו לאכול את אחד מהם.

שאלה: וליזבנינהו לעובדי כוכבים: שימכור אותם לגוי.

תשובה: אתו לזבנינהו לישראל: יש לחשוש שהגוי ימכור אותם לישראל.

שאלה: וליחנקינהו ולישידינהו לאשפה: א"כ שיחנוק אותם וישליך אותם לאשפה, מדוע הוא זרק אותם לנהר?

תשובה: וליטעמיך נישדינהו לכלבים, אלא לפרסומי מלתא דאיסורא: גם לשיטתך קשה שהוא יכל לזרוק אותם לכלבים ולא דווקא לאשפה, אלא הוא זרק אותם לנהר שבכך יש פרסום גדול שהם אסורים. נוכיין שהם היו עופות דקים, והיו שם הרבה עופות, לכן הוא לא יכל לבדקם ולהתירם בבדיקה מפני הטורח, שמא יטעה באחד מהם. או בגלל שהארס של הנץ קלוש והבשר לא מאדים, ולא ניכר האם העוף דרוסה או לא].

*

הוא בר אוזא: מעשה באווז שהיה ביתו של רב אשי, שנכנס לבין הקנים ויצא משם כשצווארו מלוכלך בדם. אמר רב אשי - וכי לא אמרנו (= לעיל בעמ' הקודם) שאם יש ספק האם כלב נכנס או חתול נכנס (= לכלב אין דריסה) אנו אומרים שכלב נכנס! כמו כן כאן שיש לנו ספק האם המכה היא בגלל הקנים או בגלל החתול, אנו אומרים שהקנה הכה אותו ולא החתול, והוא כשר.

*

אמרי בני רבי חייא, דרוסה שאמרו: כגון ספק דרוסת ארי, או שראה שארי דרסה אבל אין מקום הדריסה ניכר מבחוץ, צריך לבדוק את גבה וכריסה וצידיה ואת כל מה שכנגד הבני מעיים, ואם האדים שם הבשר זהו הארס וטריפה, לפי שסופו של הארס לשרוף עד שינקוב את הבני מעיים, ואם לא האדים שם הבשר לא צריך לבדוק במקום אחר, שאין דרוסה אלא כנגד הבני מעיים, ולא במקום אחר.

*

בעי אילפא: אם דרס אותה כנגד הסימנים, האם היא טריפה או שהסימנים קשים והדריסה לא גורמת להם להישרף מהארס?

תשובה: א"ר זירא הא דבעי אילפא כבר פירשה רב חנן בר רבא, דאמר רב חנן בר רבא אמר רב, דרוסה שאמרו חכמים שיש לחשוש לכשרותה, צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו ואפילו בסימנים, אבל לא צריך לבדוק את עובי הצוואר או הירכים.

*

בעי אילפא, סימנין שנדלדלו בכמה: סימנים שנעקרו ממקום חיבורם בהרבה מקומות, בכמה יעקרו כדי שהבהמה תהיה טריפה?

תשובה: אמר רבי זירא, הא דבעי אילפא כבר פירשה רבה בר בר חנה, דאמר רבה בר בר חנה אמר שמואל, סימנים שנעקרו ברוב מקומות חיבורם, טריפה.

*

בעי רב אמי, המסמסה מהו: כגון שדרסה בירך שלא כנגד החלל, ואנו רואים שלאחר זמן נרקב הבשר.

תשובה: א"ר זירא, הא דבעי רב אמי כבר פירשה רב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב, בדרוסה עד שיאדים בשר כנגד בני מעיים, כלומר שרק אז היא טריפה, נתמסס הבשר רואין אותו כאילו אינו, כלומר במקום כזה שאילו היה ניטל כולו היא טריפה, אם נרקב הבשר הרי זה כאילו הוא אינו והיא טריפה.

ה"ד (= היכי דמי) נתמסס? אמר רב הונא בריה דרב יהושע, כל בשר שהרופא חותך אותו עד הבשר החי ומשליכו, הרי הוא נחשב ל'נתמסס'.

אמר רב אשי: כאשר היינו אצל רב כהנא, הביאו לפנינו ריאה שכשהיו מושיבים אותה היא ישבה היטב ונראית שלימה, וכאשר היו מגביהים אותה היא היתה מתפרקת ונפלו ממנה חתיכות חתיכות, והטרפנו אותה מחמת דברי רב הונא בריה דרב יהושע שאמר 'כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי' הרי הוא כאילו אינו, וא"כ היא ריאה שחסרה וטריפה.

*

רב נחמן אמר: אם ניקבה הבהמה בקוץ, אינה טריפה עד שהנקב יגיע לחלל גוף הבהמה, ואם הגיע לחלל יש לחשוש שמא ניקבו הדקין, ואי אפשר לבדוק זאת לפי שאין נקב דק ניכר בדקין, ולכן טריפה.

בדרוסה משיאדים בשר כנגד בני מעיים: ובדרוסה היא טריפה משיאדים הבשר כנגד בני המעיים, שזהו סימן שהיא נדרסה שהארס האדים את הבשר.

רב זביד מתני הכי: רב זביד אמר דברי רב נחמן כך: בדרוסה היא טריפה משיאדים בשר כנגד בני מעיים, ואם נדרסה בסימנים היא טריפה משיאדימו הסימנים עצמם, אבל אם האדים הבשר שכנגדם אינה טריפה, לפי שרוב הסימנים הם קשים ואין הארס שולט בהם, אבל אם האדימו הסימנים עצמם הרי אנו רואים שהארס שלט בהם, והיא טריפה.

*